

Ljudevit Plačko

APOSTOLSKO PISMO — »OCTOGESIMA ADVENIENS«

Prigodom osamdesete godišnjice »Rerum novarum«, enciklike Leona XIII, prvog velikog dokumenta socijalne nauke Crkve u novije doba, Papa Pavao VI objavio je 14. svibnja Apostolsko pismo »Octogesima adveniens«. Pismo je službeno upućeno kardinalu Maurice Royu, predsjedniku Vijeća za laike i predsjedniku Papinske komisije za pravdu i mir.

U uvodnom dijelu govori se o općem pozivu na veću pravednost u svijetu, o različitim životnim prilikama kršćana, o specifičnoj poruci Crkve i, konačno, o veličini promjena koje zahvaćaju današnji svijet.

Nakon toga se Papa osvrće na novonastale društvene probleme, koji su gotovo svi spojeni s naglim procesom industrijalizacije i urbanizacije. U tom novom ambijentu kršćani moraju preispitati svoj rad, naći svoje polje odgovornosti i djelokrug djelovanja. Posebno treba obratiti pažnju na probleme i potrebe omladine, žena i radnika, tj. na probleme onih koji redovito snose glavninu tereta u naglim društveno-ekonomskim promjenama. Isto se tako svraća pozornost svijetu na probleme emigracije, raznih vrsti diskriminacija, nezaposlenosti, otvaranje rentabilnih radnih mjesta, kao i na što veću objektivnost u prikazivanju stvarnih problema društva. Na kraju se naglašava važnost sredine u kojoj čovjek živi, sredine koju stvaraju sredstva društvenih informacija, međusobni odnosi pojedinaca, kao i odnos čovjeka prema prirodi koja ga okružuje.

Zatim se Pismo osvrće na razne institucije, teorije i ideologije koje su se dosad pokazale važnijima u rješavanju društvenih problema. Tu je u prvom redu dana velika važnost politici i zakonskim propisima s obzirom na društvenu situaciju u zemlji, ali se u isto vrijeme spominju i

---

Ljudevit Plačko, rođen 1933. god. u Kotoribi. Filozofske i teološke studije završio je u Zagrebu na Filozofsko-teološkom institutu D. I. Studij sociologije završio je na Sociološkom institutu u Rimu, gdje je i doktorirao iz sociologije 1971. brancéi radnju s područja jugoslavenske poslijeratne sociologije.

njihovi nedostaci. Budući da je svaka politika vođena određenom ideologijom (nije sasvim jasno u kojem se smislu termin »ideologija« upotrebljava u dokumentu) ili teorijom, Papa pokušava analizirati najvažnije struje na tom području: socijalizam, marksizam, osvrćući se na razlike koje su nastale unutar tih pokreta tijekom njihova povijesnog razvitka i zauzimajući stavove prema njima, za koje se može reći da su vrlo kritični. Papa ne pokazuje mnogo simpatije ni za koji od »klasičnih« društveno-političkih sistema, a nije pozitivnije raspoložen ni prema novim i neodređenim teorijama, koje naziva »utopijama«, predbacujući im da služe samo kao »alibi«, kao izgovor, ili kao opravdanje za slabu društvenu angažiranost. Bude li neslaganja s Papinim stavovima, to će se neslaganje odnositi uglavnom na ovaj dio.

Posebna je novost Pisma što se ono osvrće sasvim izričito i dosta opširno na znanosti »o čovjeku«, koje ipak ne nabraja poimence. Premda Papa priznaje vrijednost tih znanosti, ipak upozorava na njihovu ograničenost i parcijalnost i niječe im mogućnost da bi one mogle dati cjelovitu i zaokruženu sliku o čovjeku. Odsječak o progresu (napretku) i stav prema njemu zauzima značajno mjesto u tom najnovijem dokumentu o društvenim problemima.

Posljednji dio izgleda kao neka rekapitulacija prijašnjih stavova, ali ne svih. U njemu su detaljnije analizirani samo neki stavovi, dok je većina stavova i mišljenja iznesena bilo tijekom prikazivanja problematike, bilo pri analizi pojedinih teorija, ideologija ili pokreta. Posebno je naglašena važnost političkog djelovanja, osobito u ovo vrijeme kad se svuda u svijetu primjećuje težnja prema što većem udjelu svih ljudi u političkom odlučivanju. Na taj način povećava se zainteresiranost i aktivnost sviju i na području rješavanja društvenih problema.

Pismo je izričito upućeno jednom čovjeku, kardinalu M. Royu, ali kao predstavniku dviju važnih institucija u Crkvi a isto se tako često spominju i svi ljudi dobre volje. — No čitajući čitav dokumenat pažljivije, mogli bismo reći da je on zapravo namijenjen političarima jer je na poseban način istaknut njihov utjecaj na čitav društveno-ekonomski život. Radi se i o onim političarima koji direktno sudjeluju u vladi, kao i o onima koji su članovi zakonodavno-kontrolnih organa: parlamenata, senata, skupština i raznih vijeća. Papa želi naglasiti ovom zgodom žalosnu činjenicu da se »neprestano pojavljuju nove diskriminacije: etničke, kulturne, vjerske i političke« uza sve to što je Deklaracija o pravima čovjeka svečano izglasana u Organizaciji ujedinjenih naroda i što su potpisani međunarodni sporazumi o primjeni tih prava. Papa želi reći da je tu manjak kod političara; oni bi morali nastojati da se konkretno zakonodavstvo što više približi tom idealu formuliranom i prihvaćenom od svih članica te međunarodne organizacije. »U mnogim je slučajevima zakonodavstvo iza stvarnih potreba društva«, pa i ondje gdje nije, zakoni sami po sebi nisu dovoljni da osiguraju odnose poštivanja, pravednosti i jednakosti među ljudima.

Vanjsko obdržavanje juridičkih normi ne može osigurati ono što danas nedostaje čovječanstvu: pravo poštivanje drugih, bili oni koje god rase, vjere, političke ili etničke pripadnosti. Za sve je to potreban odgoj koji se odvija jednim (većim ili manjim) dijelom izvan dohvata zakonskih propisa, no isto tako ne smijemo zaboraviti i na terenu dokle zakonski propisi dosižu. U današnjem urbaniziranom i industrijaliziranom društvu na formiranje stavova djece i mladih utječu ne samo roditelji i bliži rođaci nego isto tako, ako ne i više, i odgojitelji i odgojiteljice u dječjim vrtićima, učitelji i nastavnici u školama, sredstva društvenih informacija . . . , a sve je to do stanovitog stupnja podložno kontroli, zakonima i politici. Trebalo bi dati slobodu za akciju i potporu svim onim zajednicama i udruženjima koji rade na tome da se vrhovne vrednote društvenog života — međusobno poštivanje i ljubav — prenesu na druge iako se možda razlikuju u nekim sporednijim pitanjima praktičnog djelovanja.

Budući da društveni problem nije samo ekonomski, kaže se nadalje u Pismu, ipak je ekonomska komponenta vrlo važan element. Ako se, naime, ekonomski moment prenaglisi, može se stvoriti velika napetost u odnosu među ljudima, kojoj će biti zajednički korijen sebičnost. Zbog toga je dužnost političkih vlasti da kontroliraju preveliku moć pojedinaca i da im ne dopuste da se pretvore u tiranine za druge. Glavni i prvotni cilj »politike mora biti opće dobro«. Papa priznaje velike ovlasti politici: »Politička vlast, poštujući opravdanu slobodu pojedinaca, obitelji i slobodnih grupacija, djeluje efikasno u korist općeg dobra sa svrhom da stvori potrebne uvjete kako bi čovjek mogao ostvariti svoje istinsko i pravo dobro, uključivši tu i njegovu duhovnu usmjerenost.« »Politika se kreće unutar granica vlastite kompetencije, koje mogu biti različite, već prema različitosti zemalja i naroda. Ona intervenira uvijek kad je u pitanju pravda ili opće dobro. Ona, međutim, ne isključuje polje djelovanja i odgovornost pojedinaca i udruženja ukoliko oni potpomažu ostvarenje općeg dobra. Zapravo, svrha je svakog zahvata političke vlasti na društvenom području: pomoći svim članovima društvene zajednice, a ne uništiti ih ili apsorbirati.« »Politiku treba shvatiti ozbiljno na svim njezinim razinama: mjesnom, regionalnom, državnom i međunarodnom. Treba jasno reći da je dužnost čovjeka, i to svakog čovjeka, da prizna konkretnu stvarnost i vrijednost slobode izbora koja mu je dana, da na taj način doprinese ostvarenju dobra svoga mjesta, države i čitavog čovječanstva. Politička je angažiranost nužan, iako ne jedini, način da proživljavamo i ostvarujemo svoju kršćansku dužnost — služiti drugima.«

Ovim se općim izričajima o politici ne može direktno ništa prigovoriti i oni će vrlo vjerojatno naići na opće odobravanje. No upravo se takve opće formulacije s kojima se svi slažu pokazuju vrlo često neefikasnim da promijene nešto u svijetu ili da pokrenu neke procese. One zapravo ističu samo one vrednote koje su izvan svake sumnje i zajed-

ničke svima, bar kao teoretski cilj svih političkih akcija. Sve bi gornje citate o politici mogle potpisati gotovo sve vlade svijeta i opet ostati takve kakve jesu. Nijedan sistem, bio on totalitaristički ili liberalni, neće kazati da mu nije stalo do općeg dobra ili da guši opravdane inicijative pojedinaca ili organizacija. Reći će, naprotiv, da sve radi samo radi općeg dobra, samo što se sadržaj »općeg dobra« u raznim sistemima mijenja. Ono što je za jedan sistem dobro može za drugi biti zlo. Konkretno mjere koje jedan politički sistem opravdava u ime općeg dobra, drugi će odbijati u ime tog istog općeg dobra.

Zbog toga, koliko će ove i ostale Papine riječi biti plodonosne, vidjet ćemo u stvarnosti, koja, na žalost, veoma malo ovisi o njemu.

U svakom slučaju treba reći da je u Pismu jasno uočeno, jasnije negoli u dosadašnjim dokumentima, temeljno značenje i odgovornost političkih organa ne samo u ekonomskim nego i u međuljudskim odnosima u državi. Privatne su inicijative uvijek nužna pripomoć, ali i one opet zavise od odluka i dopuštenja političkih organa vlasti.

Budući da je ovaj broj časopisa bio već u štampi kad smo primili cjelovit tekst Apostolskog pisma, opširniji komentar čitavog pisma dat ćemo u jednom od slijedećih brojeva.